

Üniversite Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi: Ahi Evran Üniversitesi Örneği *

Kamile ŞANLI KULA, Turan SARAÇ*

Üniversite Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi: Ahi Evran Üniversitesi Örneği

Analyzing the Hopelessness Level of the University Students: Example of Ahi Evran University

Özet

Bu araştırmanın amacı, Ahi Evran Üniversitesinin dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın evreni 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda sözkonusu üniversitenin dört yıllık eğitim veren fakülte ve yüksekokullarının dördüncü sınıflarında öğrenim gören 2489 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin toplanması aşamasında, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde frekans, yüzde, t-testi, varyans analizi ve Games-Howell testinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; cinsiyet, fakülte/yüksekokul, anne-baba tutumu ve ailenin ortalama aylık geliri değişkenlerine göre öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu, barmılan yer değişkenine göre farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Abstract

The purpose of this study is to investigate the hopelessness level of the senior students at Ahi Evran University in terms of some various variables. The population of the study consists of 2489 senior students from the faculties and colleges of this University in 2013-2014 Educational Year Spring Term. Data were collected by Beck Hopelessness Scale and Personal Information Form developed by the researcher. Data were analyzed by frequency, percentage, t-test, variance analyze and Games-Howell test. According to the results of the study, there were differences between the hopelessness levels of the students in terms of gender, faculty/college, parent attitude and average monthly income variants. There weren't differences between hopelessness level and accommodation.

Anahtar Kelimeler: Umut, Umutsuzluk, Üniversite öğrencisi, Beck Umutsuzluk Ölçeği.

Key Words: Hope, Hopelessness, University Student, Beck Hopelessness Scale.

1. Giriş

Umut ve umutsuzluk, bireyin geleceğe yönelik beklentilerinin gerçekleşme imkanını ifade eder. Umutsuzluk, bireylerin başarısızlıklarını hiçbir zaman yenemeyeceklerini, problemlerini hiçbir zaman çözemeyeceklerine inanması, gerçekçi bir nedeni olmadığı halde yaşantılarına yanlış anlamlar yüklemesi ve amacına ulaşmak için çabalamadığı halde bunlardan negatif sonuçlar beklemesi şeklinde tarif edilmektedir (Beck, 1963) (Akt. A. Şahin, 2002). Umut gelecekle ilgili bir amacı gerçekleştirmede

* Bu çalışma "Ahi Evran Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Umutsuzluklarının İncelenmesi" isimli yüksek lisans tez çalışmasının bir parçasıdır.

** Kamile ŞANLI KULA, Prof.Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Matematik Bölümü, sanli2004@hotmail.com; Turan SARAÇ, Öğrt., Çiçekdağı Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi, turan_35_40@hotmail.com

sıfırdan fazla olan beklentilerdir (Rideout ve Montemuro, 1986) (Akt. Dilbaz ve Seber, 1993). Bir çıkış yolu olduğuna ve yardım ile bireyin varlığında değişiklikler oluşabileceği inancı umudun en önemli özelliğidir. Umutsuzluk ise bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan az olan olumsuz beklentiler şeklinde tanımlanır. Gerek umut gerekse umutsuzluk, her ikisi de kişinin gelecekteki gerçek hedeflerine ulaşma olanaklarının olası yansımasıdır. Umut ve umutsuzluk karşıt beklentileri simgeler. Umutta hedefe ulaşmak için uygulamaya konulan planların başarılacağı öngörüsü varken, umutsuzlukta başarısızlık yargısı vardır. Bu iki üç beklenti kişiden kişiye, durumdan duruma beklenen sonucun ne zaman ve nasıl gerçekleştiğine bağlı olarak değişiklik gösterir (Melges, 1969) (Akt. Dilbaz ve Seber, 1993).

Üngören ve Ehtiyar (2009), umutsuzluğu kişinin iyilik halinden yoksunluğunu, isteksizliğini ve amaçsızlığını kapsamakla beraber yaşam olaylarının olumsuz şekilde algılandığı negatif bilişsel bir değerlendirme şeklinde tanımlamışlardır. Umutsuzluk ve umutsuzluğa bağlı olarak depresyon gelişen bireyler isteksizlik, güçsüzlük, güdülenme eksikliği, karamsarlık, dikkatini verememe ve yaşamında düzensizlik gibi belirtiler sergileyebilir (Ceyhan, 2004).

Toplumlarda gelişimi, değişimi ve üretimi sağlayan en önemli unsur o toplumun bireyleridir. Toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli bireylerin varlığı ilerlemeyi ve gelişimi de beraberinde getirecektir. İyi bir geleceğin temellerini teknolojik gelişmeleri takip eden, bu gelişmeleri kullanabilen, problem çözebilen, bilgiye nasıl ulaşabileceğini bilen ve yapabilecekleri konusunda kendisine inanan bireyler oluşturmaktadır. Tüm bu üst düzey yeterliliklere sahip olan bir bireyin ileriye yönelik bakış açısı ve gelecekte beklediği çok önemlidir. Bir bireyin yapabilecekleri ve çevresine katkısı gelecekte ilgili düşüncelerinin pozitiflik düzeyine bağlı olarak artarken umutsuzluk düzeyine bağlı olarak azalmaktadır (Abela ve Seligman, 2000; Poch, Villar ve Caparros, 2004) (Akt. Akçöltekin ve Doğan, 2012).

Üniversite öğrenimi kişisel, sosyal, mesleki ve ekonomik pek çok sorunla başa çıkmayı gerektiren bir geçiş dönemidir. Üniversite öğrencilerinin bu süreçte karşı karşıya gelebildikleri sorunlardan biri de umutsuzluktur. Öğrencilerin üniversite eğitimi sırasında yaşadıkları ekonomik güçlükler, kariyerleriyle ilgili algıladıkları sorunlar ve sosyal ilişki ağları gibi pek çok değişken öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini etkileyebilmektedir (Baş ve Kabasakal, 2013). Üniversite eğitimi, kişinin gelecekteki iş ve mesleğinin temel belirleyicisidir. Aileden ayrılmanın yarattığı kaygı, yeni bir ortama alışma, barınmada ortaya çıkan sorunlar, maddi sıkıntılar, çevreye uyum sorunu gibi bazı sorunlar gençler üzerinde kaygı, umutsuzluk ve stresi arttırmaktadır. Okul hayatlarının son yıllarında üniversite öğrencilerinde en büyük kaygı kaynağı olarak ise, gelecek endişesi ve bununla bağlantılı olarak bir iş sahibi olma ya da olamama kaygısı, diğer bir ifadeyle "işsizlik kaygısı" başlamakta, umutsuzluk ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde özellikle gençler ve üniversite mezunları arasında işsizliğin yaygın olması bu kaygı ve umutsuzluk düzeylerinin daha da artmasına neden olabilmektedir (Dursun ve Aytaç, 2012).

Yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar, üniversiteye giriş, eğitim ve işsizlik sorunları ergenlerin ruhsal gelişimlerini ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Üniversite yıllarında yaşanan sorunlardan birisi de umutsuzluktur (Yalçın ve Açıkgöz, 2014). Ülkemizde sosyal ve ekonomik boyutta

yaşanan sıkıntılar, eğitim alanındaki eksiklikler ve geleceğe yönelik kaygılar duyuşsal olarak gençlerimizi negatif yönde etkilemekte ve onlarda geleceğe yönelik umutsuzluk duygusunu oluşturmaktadır (Özmen, Dündar, Çetinkaya, Taşkın ve Özmen, 2008).

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin bununla ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlere göre incelemesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyi nedir?
2. Üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyi ortalamaları cinsiyet, öğrenim görülen fakülte/yüksekokul, anne-baba tutumu, ailenin ortalama aylık geliri ve barınılan yer değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda verilmiştir.

- Araştırma, 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda Ahi Evran Üniversitesi'ne bağlı 4 yıllık eğitim veren Fakülte/Yüksekokul'ların son sınıflarında okuyan ve anketin yapıldığı zaman diliminde Üniversite'de bulunan öğrencilerle sınırlıdır.
- Araştırma, Beck Umutsuzluk Ölçeği'nde yer alan sorular ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'nda yer alan sorular ile sınırlıdır.
- Araştırma bulguları öğrencilerin anketlerin uygulandığı zaman diliminde verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin bununla ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlere göre incelemesi olduğundan genel tarama modelleri türlerinden ilişkisel tarama modelinin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modelleri içerisinde yer alan ilişkisel tarama modeli ise; iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya decesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2012).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda Ahi Evran Üniversitesi'ne bağlı dört yıllık eğitim veren fakülte ve yüksekokulların dördüncü sınıflarında öğrenim gören 2489 öğrencinin tamamından oluşmaktadır. 2489 öğrencinin tamamına ulaşılmaya çalışılmış ancak 1293 öğrenciye ulaşılabilmektedir. Ulaşılan bu 1293 öğrenciden gönüllük esasına göre Kişisel Bilgi Formu ve Beck Umutsuzluk Ölçeğini cevaplamaları istenmiştir. Ancak analizlere ve amaca uygun olarak dönen anket sayısı 1160 olmuştur. Anketlerin geri dönüş oranı %89,71 gibi yüksek bir orandır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 770'i (%66,4) kız, 390'ı (%33,6) erkek; 73'ü (%6,3) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO), 426'sı (%36,7) Eğitim Fakültesi, 313'ü (%27,0) Fen Edebiyat Fakültesi (FEF), 33'ü (%2,9) Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon (FTR) Yüksekokulu, 158'i (%13,6) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF), 106'sı (%9,1) Sağlık Yüksekokulu ve 51'inin (%4,4) Ziraat Fakültesinde okuduğu belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacına uygun olarak verilerin toplanması aşamasında araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve Beck, Weissman, Lester, ve Trexler (1974) tarafından geliştirilen "Beck Umutsuzluk Ölçeği" kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyet, okuduğu fakülte/yüksekokul, anne-baba tutumu, ailesinin ortalama aylık geliri ve barındıkları yer ile ilgili sorulara ilişkin veriler araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Beck Umutsuzluk Ölçeği Beck ve diğerleri tarafından geliştirilen bireyin geleceğe yönelik karamsarlık düzeyini belirlemeyi amaçlayan bir ölçektir. Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin yanıtlanmasında; bireyden kendisine uygun gelen ifadeler için "evet", kendisine uygun olmayan ifadeler için "hayır" şıkkını işaretlemesi istenmektedir. Bu ifadelerden 11 doğru 9 yanlış yanıt anahtarı vardır. Bunlardan 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18 ve 20'nci sorulara verilen yanıt evet ise 1 puan 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15 ve 19'uncu sorulara verilen yanıt hayır ise 1 puan verilmektedir. Bunların aksi verilen cevaplarda ise 0 puan verilmektedir. 1, 6, 13, 15, 19'uncu önermeler gelecekle ilgili duyguları, 2, 3, 9, 11, 12, 16, 17, 20'nci önermeler motivasyon kaybını, 4, 7, 8, 14, 18'nci önermeler de gelecekle ilgili beklentileri ifade etmektedir. Elde edilen toplam puan "umutsuzluk" puanını oluşturmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 0-20 arasında değişmektedir. Alınan puanın yüksek olması bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğunu göstermektedir. Beck ve Steer (1988) denekleri yanıtlarına göre dört gruba içinde sınıflandırmış ve 0 ile 3 arası umutsuzluğun tamamen olmadığını, 4 ile 8 arası hafif umutsuzluk olduğunu, 9 ile 14 arası orta seviyede umutsuzluk olduğunu, 15 ile 20 arası ileri derecede umutsuzluk olduğunu bildirmişlerdir (Duman, Taşgın, ve Özdağ, 2009). Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Seber (1991) ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı Seber (1991) tarafından 0,86 ve Durak (1994) tarafından 0,85 olarak bulunmuştur (Doğan 2012). Umutsuzluk ölçeğinin, bu çalışmadaki Cronbach Alpha katsayısı ise 0,88 olarak bulunmuştur.

Verilerin toplanması aşamasında öncelikle üniversitenin rektörlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Veriler, 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda Ahi Evran Üniversitesinin dört yıllık eğitim

veren fakülte/yüksekokullarına devam eden 1160 öğrenciden ders saatlerinde bizzat araştırmacıların kendisi tarafından toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Veriler çözümlenirken ilk önce kişisel bilgilere göre çalışma grubunun frekans ve yüzde değerleri incelenmiştir. Öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması alınarak grubun genel umutsuzluk düzeyi değerlendirilmiştir. İkinci aşamada cinsiyete göre umutsuzluk düzeyi ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Fakülte/yüksekokul, anne-baba tutumu, ailenin ortalama aylık geliri ve barınılan yer değişkenleri bakımından umutsuzluk düzeyi ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA sonucuna göre uygulanacak çoklu karşılaştırma testinin seçiminde varyansların ve örneklem büyüklüklerinin eşit olup olmama durumu oldukça etkili olabilmektedir. Uygun olmayan çoklu karşılaştırma testinin seçimi araştırmada bir yanlılık oluşturarak hipotez kararları için I. ve II. tip hata risklerine yol açabilmektedir. Veri setinin özelliği ve karşılaştırma yapılacak olan grup sayısı hangi testin kullanılacağını belirlemede önem taşımaktadır (Kayri, 2009). Çoklu karşılaştırmalardan önce yapılan varyansların homojenliği testinde varyansların homojen olmadığı belirlenmiştir. ANOVA sonucu belirlenen anlamlı farklılıkların hangi düzeylerden kaynaklandığını belirlemek için bu duruma uygun olarak Games-Howell testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Öğrencilerin umutsuzluk düzeyine ilişkin analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Genel Umutsuzluk Düzeyleri

	<i>n</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>	\bar{x}	<i>ss</i>
Umutsuzluk Puanı	1160	0	20	4,84	4,53

Tablo 1’den öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının 20 üzerinden $\bar{x} = 4,84$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik umutsuzluk düzeyinin hafif olduğunu ve gelecekle ilgili umutlarının çok olumsuz olmadığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte, 1160 öğrencinin 617’sinde (%53) umutsuzluğun olmadığı, 306’sında (%26) hafif düzeyde, 181’inde (%16) orta düzeyde ve 56’sında (%5) ileri düzeyde umutsuzluk olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin genel umutsuzluk puanı ortalaması düşük olmakla birlikte %16’sı orta düzeyde %5’i ise ileri düzeyde umutsuzluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin 237’si (%21) orta ve daha üst düzeyde umutsuzluk yaşamaktadırlar.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre umutsuzluk puanları ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Kız	770	4,51	4,40	-3,498	737,023	0,01
Erkek	390	5,51	4,71			

Tablo 2 incelendiğinde kız öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının ($\bar{x} = 4,51$) erkek öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasından ($\bar{x} = 5,51$) daha düşük olduğu görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamaları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Böylece cinsiyetin öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu sonuç, erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin kızlardan daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 3'te öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokullara göre umutsuzluk puanlarına ilişkin özet istatistik değerleri verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokullara Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Özet İstatistik Sonuçları

<i>Fakülte/Yüksekokul</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>
BESYO	73	4,52	4,34
Eğitim Fakültesi	426	4,26	4,29
FEF	313	6,30	4,94
FTR Yüksekokulu	33	3,90	4,00
İİBF	158	5,47	4,59
Sağlık Yüksekokulu	106	3,10	3,13
Ziraat Fakültesi	51	3,52	3,93

En yüksek umutsuzluk puanı ortalamasına sahip fakülte FEF ($\bar{x} = 6,30$) olurken, Sağlık Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması ise ($\bar{x} = 3,10$) en düşük çıkmıştır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokullara göre umutsuzluk puanları ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ANOVA ile test edilmiştir ve Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokullara Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1321,973	6	220,329	11,290	0,01
Gruplar İçi	22502,019	1153	19,516		
Toplam	23823,992	1159			

Tablodan öğrencilerin okudukları fakülte ve yüksekokullara göre umutsuzluk puanları ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($F(6, 1153)=11,290$, $p<0,05$). Bu farkın hangi fakülte ve yüksekokullar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Games-Howell testinden elde edilen sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde BESYO’da okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının FEF’te okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu görülmektedir. Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının ise FEF’te okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür; Sağlık Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasına göre anlamlı derecede yüksektir. FEF’te okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması; FTR Yüksekokulu, Sağlık Yüksekokulu ve Ziraat Fakültesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. İİBF’de okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması Sağlık Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 5. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokullara Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Games-Howell Testi Sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	Standart Hata	p	
BESYO	Eğitim Fakültesi	0,25764	0,55005	0,999
	FEF	-1,78616	0,58091	0,041*
	FTR Yüksekokulu	0,61146	0,86297	0,992
	İİBF	-0,95414	0,62695	0,731
	Sağlık Yüksekokulu	1,41677	0,59320	0,212
	Ziraat Fakültesi	0,99114	0,75032	0,841
Eğitim Fakültesi	BESYO	-0,25764	0,55005	0,999
	FEF	-2,04380	0,34880	0,000*
	FTR Yüksekokulu	0,35382	0,72727	0,999
	İİBF	-1,21177	0,42104	0,065
	Sağlık Yüksekokulu	1,15914	0,36891	0,031*
	Ziraat Fakültesi	0,73350	0,58923	0,874
FEF	BESYO	1,78616	0,58091	0,041*

	Eğitim Fakültesi	2,04380	0,34880	0,010*
	FTR Yüksekokulu	2,39762	0,75088	0,039*
	İİBF	0,83203	0,46063	0,545
	Sağlık Yüksekokulu	3,20294	0,41351	0,010*
	Ziraat Fakültesi	2,77730	0,61813	0,010*
FTR Yüksekokulu	BESYO	-0,61146	0,86297	0,992
	Eğitim Fakültesi	-0,35382	0,72727	0,999
	FEF	-2,39762	0,75088	0,039*
	İİBF	-1,56559	0,78704	0,434
	Sağlık Yüksekokulu	0,80532	0,76043	0,937
İİBF	Ziraat Fakültesi	0,37968	0,88845	1,000
	BESYO	0,95414	0,62695	0,731
	Eğitim Fakültesi	1,21177	0,42104	0,065
	FEF	-0,83203	0,46063	0,545
	FTR Yüksekokulu	1,56559	0,78704	0,434
	Sağlık Yüksekokulu	2,37091	0,47603	0,010*
	Ziraat Fakültesi	1,94527	0,66159	0,060
Sağlık Yüksekokulu	BESYO	-1,41677	0,59320	0,212
	Eğitim Fakültesi	-1,15914	0,36891	0,031*
	FEF	-3,20294	0,41351	0,010*
	FTR Yüksekokulu	-0,80532	0,76043	0,937
	İİBF	-2,37091	0,47603	0,000*
	Ziraat Fakültesi	-0,42564	0,62970	0,994
Ziraat Fakültesi	BESYO	-0,99114	0,75032	0,841
	Eğitim Fakültesi	-0,73350	0,58923	0,874
	FEF	-2,77730	0,61813	0,010*
	FTR Yüksekokulu	-0,37968	0,88845	1,000
	İİBF	-1,94527	0,66159	0,060
	Sağlık Yüksekokulu	0,42564	0,62970	0,994

*p<0,05

Öğrencilerin anne-baba tutumlarına göre Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden aldıkları puanlara ilişkin özet istatistik değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Anne-Baba Tutumlarına Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Özet İstatistik Sonuçları

<i>Anne-Baba Tutumu</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>
İlgisiz	37	7,43	5,80
Otoriter	230	5,37	4,87
Demokrat	893	4,60	4,33

Her grup için umutsuzluk puanları ortalaması hafif düzey olarak kabul edilen 4-8 aralığında bulunmuştur. Ailesinin ilgisiz olduğunu ifade eden öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının en yüksek, ailesinin demokrat olduğunu ifade eden öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının en düşük olduğu tespit edilmiştir.

Anne-baba tutumlarına göre öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 7'deki gibidir.

Tablo 7. Öğrencilerin Anne-Baba Tutumlarına Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	365,151	2	182,576	9,005	0,01
Gruplar İçi	23458,841	1157	20,276		
Toplam	23823,992	1159			

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin anne-baba tutumlarına göre umutsuzluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($F(2, 1157)=9,005, p< 0,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Games-Howell testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Anne-Baba Tutumlarına Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Games-Howell Testi Sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	Standart Hata	<i>p</i>	
İlgisiz	Otoriter	2,05417	1,00778	0,115
	Demokrat	2,82885	0,96608	0,016*
Otoriter	İlgisiz	-2,05417	1,00778	0,115
	Demokrat	0,77468	0,35283	0,073
Demokrat	İlgisiz	-2,82885	0,96608	0,016*
	Otoriter	-0,77468	0,35283	0,073

* $p< 0,05$

Anne-babasının ilgisiz olduğunu ifade eden öğrencilerin umutsuzluk puanı ortalaması ile anne-babasının demokrat olduğunu ifade eden öğrencilerin umutsuzluk puanı ortalaması arasında istatis-

tiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Anne-babasının ilgisiz olduğunu ifade eden öğrencilerin umutsuzluk puanı ortalaması, anne-babasını demokrat olarak tanımlayan öğrencilerin umutsuzluk puanı ortalamasına göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre umutsuzluk düzeylerine ilişkin özet istatistikleri Tablo 9'daki gibidir.

Çalışma Genel Müdürlüğü İstatistik ve Yetki Otomasyon Dairesi'nin verilerine göre 2013 yılının ikinci altı ayı için asgari ücret 1.021,50 TL net 803,68TL'dir. Türk-İş'in yapmış olduğu bir araştırmanın sonuçlarına göre 2013 yılı Ekim ayında 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 3.466,65TL Aralık ayı için ise 3.523,09TL'dir. Çalışmada öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık geliri belirlenirken asgari ücret ve yoksulluk sınırı kullanılmıştır.

Tablo 9. Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Özet İstatistik Sonuçları

<i>Ailenin Ortalama Aylık Geliri</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>
800 TL'den az	170	5,88	5,29
800-3.499 TL	895	4,66	4,39
3.500 TL +	95	4,68	4,14

Tablo 9 incelendiğinde ailesinin ortalama aylık geliri 800 TL den az olan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması $\bar{x} = 5,88$, ailesinin ortalama aylık geliri 800-3.499 TL aralığında olan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması $\bar{x} = 4,66$, ailesinin ortalama aylık geliri 3.500 TL ve üzeri olan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının $\bar{x} = 4,68$ olduğu görülmektedir. Tüm gruplar için umutsuzluk puanları ortalamaları hafif düzey olarak kabul edilen 4-8 aralığında bulunmuştur.

Öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre umutsuzluk puanları ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı ANOVA ile analiz edilmiş ve Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	215,812	2	107,906	5,288	0,005
Gruplar İçi	23608,180	1157	20,405		
Toplam	23823,992	1159			

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık gelirine göre umutsuzluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($F(2, 1157)=5,288, p < 0,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Games-Howell testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Games-Howell Testi Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>Ortalama Fark</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>p</i>
800 TL'den az	800-3.499 TL	1,22120	0,43164	0,014*
	3.500 TL +	1,20402	0,58782	0,103
800-3.499 TL	800 TL'den az	-1,22120	0,43164	0,014*
	3.500 TL +	-0,01717	0,44986	0,999
3500 TL +	800 TL'den az	-1,20402	0,58782	0,103
	800-3.499 TL	0,01717	0,44986	0,999

*p<0,05

Ailesinin ortalama aylık geliri 800 TL'den az olan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması ile ailesinin ortalama aylık geliri 800-3.499 TL aralığında olan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalaması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Tablodan ailesinin ortalama aylık geliri 800 TL'den az olan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının, ailesinin ortalama aylık geliri 800-3.499 TL aralığında olan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 12'de öğrencilerin barındıkları yerlere göre Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden aldıkları puanlara ilişkin özet istatistikler yer almaktadır.

Tablo 12. Öğrencilerin Barındıkları Yerlere Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Özet İstatistik Sonuçları

<i>Barınılan Yer</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>
Devlet Yurdu	272	4,84	4,49
Özel Yurt	104	4,97	4,30
Apart	103	4,62	4,41
Ev	681	4,86	4,60

Apartta kalan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının en düşük, özel yurttaki kalan öğrencilerin umutsuzluk puanları ortalamasının en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bütün grupların umutsuzluk puanları ortalamaları hafif düzey olarak belirtilen 4-8 aralığında bulunmuştur.

Öğrencilerin barındıkları yerlere göre umutsuzluk puanları ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA ile test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin Barındıkları Yerlere Göre Umutsuzluk Puanlarına İlişkin ANOVA

<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	7,072	3	2,357	0,114	0,952
Gruplar İçi	23816,920	1156	20,603		
Toplam	23823,992	1159			

Tablo incelendiğinde öğrencilerin barındıkları yerlere göre umutsuzluk puanları ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($F(3, 1156)=0,114, p> 0,05$).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, Ahi Evran Üniversitenin dört yıllık eğitim veren fakülte/yüksekokullarının son sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin bununla ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonucuna göre üniversite son sınıf öğrencilerinin genel umutsuzluk düzeyi hafif olmakla birlikte, ileri düzeyde umutsuzluk yaşayan öğrencilerin olduğu belirlenmiştir. %16'sı orta düzeyde %5'i ise ileri düzeyde umutsuzluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Üniversite son sınıf öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin cinsiyet, okudukları fakülte ve yüksekokul, anne-baba tutumu ve ailelerinin ortalama aylık geliri değişkenlerine göre farklılık gösterdiği, barınılan yer değişkenine göre ise farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırmaya göre, öğrencilerin cinsiyetlerine göre umutsuzluk puanları ortalamalarının farklı olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyinin kız öğrencilerininkine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Umutsuzluk düzeyleri üzerinde cinsiyet faktörünün etkisine ilişkin yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Bazı araştırmalarda bu çalışmada olduğu gibi erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri kız öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek bulunurken (Baş ve Kabasakal, 2013; Ceyhan, 2004; C. Şahin, 2009; Üstün vd., 2014; Çelikel ve Erkorkmaz, 2008), bazı araştırmalarda ise kız öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri erkek öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (Üngören ve Ehtiyar, 2009). Çalışmaların bazılarında ise cinsiyet değişkeni ile umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Aras, 2011; Dereli ve Kabataş, 2009; Gençay ve Gençay, 2011; A. Şahin, 2002; Yenilmez, 2010; Tümkaya, Çelik ve Aybek, 2011; Akçöltekin ve Doğan, 2012). Bu araştırmada erkek öğrencilerin umutsuzluklarının kız öğrencilere göre daha yüksek olmasının sebebi, son yıllarda bu görüş değişmekle birlikte, Çelikel ve Erkorkmaz (2008)'in da ifade ettiği gibi, toplumumuzda erkeğe yüklenen rol gereği, mezun olduktan sonra hemen iş bulmak ve ailenin geçimini sağlamak zorunda olduklarını düşünmeleri olabilir.

Farklı fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. FEF'te okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ortalaması en yüksek, Sağlık Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin ise en düşük bulunmuştur. Derebaşı

(1996) Fen ve Uygulamalı bilimlerdeki öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin fazla, en düşük umutsuzluk düzeyinin ise Güzel Sanatlar öğrencilerinde olduğunu belirtmiştir. Üstün ve diğerleri (2014) Eğitim Fakültesi ve Sağlık Yüksekokulunda okuyan öğrenciler için yaptıkları karşılaştırmada Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanlarının Sağlık Yüksekokulunda okuyan öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu bulmuşlardır. Çelikel ve Erkorkmaz (2008) araştırmalarında umutsuzluk düzeyi en düşük Eğitim fakültesi öğrencileri iken en yüksek Fen Edebiyat Fakültesi öğrencileri olarak bulmuşlardır. Araştırma ile elde edilen sonuç Derebaşı (1996) ve Çelikel ve Erkorkmaz (2008)'in çalışmaları ile uyumludur. Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin çalışma alanlarının sınırlı olması nedeniyle mezun olduktan sonra iş bulamama düşüncesiyle daha umutsuz oldukları söylenebilir.

Anne-baba tutumuma göre öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne-babasının ilgisiz olduğunu ifade eden öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri anne-babasının demokrat olduğunu belirten öğrencilerin umutsuzluk düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur. Tümkaya vd. (2011) lise öğrencileri ile ilgili yaptıkları çalışmada anne-baba tutumunu otoriter-koruyucu ve demokratik alt boyutlarında incelemişlerdir. Anne baba tutumuna göre umutsuzluk düzeylerinin farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Araştırmada anne-babasının tutumunun ilgisiz olduğunu belirten öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek çıkmasının sebebi gelecekte karşılaşılabilecekleri sorunlarla yalnız baş edebileceklerini düşünmelerinden dolayı olabilir.

Öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık geliri ile umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. C. Şahin (2009), Tekin ve Filiz (2008)'in çalışmalarında elde edilen sonuçla araştırmanın sonucu uyumludur. Bazı araştırmalarda ise gelir seviyesinin umutsuzluk ve depresyon üzerinde farklılık yaratan bir etken olmadığı sonucu elde edilmiştir (Kazdin, Rodgers ve Colbuls, 1986; Mangır, Aral ve Aksoy, 1990; Tümkaya vd., 2011). Ailelerinin ortalama aylık geliri düşük olan öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ortalamasının diğerlerine göre yüksek olmasının sebebi C. Şahin (2009)'in de belirttiği gibi, gelir düzeyinin gelecek güvencesi açısından önemli olması ve düşük gelir düzeyinin umutsuzluğu arttırdığını söyleyebiliriz.

Araştırmada barınılan yer faktörünün öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinde farklılık yaratan bir etken olmadığı görülmüştür. Buna karşılık C. Şahin (2009), Üstün vd., (2014) kalınan yer bakımından umutsuzluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu tespit etmişlerdir.

Üniversitenin son sınıfı öğrenciliğin sonlandığı ve hemen sonrasında iş yaşamının başlayacağı bir aşamadır. Bu aşamada her fakülte ve yüksekokula göre alanında uzman kişilerce öğrencilere okudukları fakülte/yüksekokul'un iş olanakları, mezun olduktan sonra iş bulmak için yapmaları gerekenler vb. gibi konularda seminerler verilebilir, mezunlar ile öğrenciler buluşturularak mezun olduktan sonra karşılaşılan problemler belirlenip çözüm yolları araştırılabilir. Böylece bu sürecin öğrencilerce daha kolay atlatmaları sağlanabilir.

Teşekkür

Bu çalışma Ahi Evran Üniversitesi tarafından **PYO-FEN.4003.13.001** proje numarası ile desteklenmiştir.

Kaynaklar

- Akçöltekin, A. ve Doğan, S. (2012).** Sınıf Öğretmenlerinin Umutsuzluk Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Ardahan İli Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 49-59.
- Aras, A. (2011).** Müzik Bölümü Lisans Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi: Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Örneği. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 509-524.
- Baş, A. U. ve Kabasakal, Z. (2013).** Öğretmen Adaylarında Umutsuzluk ve Algılanan Sosyal Destek. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. Journal of Research in Education and Teaching*, 2(1), 19-26.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D. and Trexler, L. (1974).** The Measurement of Pessimism: The Hopelessness Scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 861-865.
- Beck, A. T. and Steer, R. A. (1988).** *Manual for the Beck Hopelessness Scale*, Psychological Corporation, San Antonio TX.
- Ceyhan, A. A. (2004).** Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Öğretmen Adaylarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 91-101.
- Çelikel, F.Ç. ve Erkorkmaz, Ü. (2008).** Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45, 122-129.
- Derebaşı, I. (1996).** *Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Ege Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Geliştirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dereli, F. ve Kabataş, S. (2009).** Sağlık Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 26, 31-36.
- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993).** Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138.
- Doğan, P. (2012).** Resim Öğretmeni Adaylarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 115-127.
- Duman, S., Taşgın, Ö. ve Özdağ, S. (2009).** Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümünde Okuyan Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11 (3), 27-32.

- Durak, A. (1994).** Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 1-11.
- Dursun, S. ve Aytaç, S. (2012).** Üniversite Öğrencilerinin İşgücü Piyasasına Yönelik Beklentileri ve İş Deneyimleri ile Umutsuzluk ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 373-388.
- Gençay, S. ve Gençay, Ö. A. (2011).** A Comparison of the Life Satisfaction and Hopelessness Levels of Teacher Candidates In Turkey. *Educational Research and Reviews*, 6(2), 182-186.
- Karasar, N. (2012).** *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kayri, M. (2009).** Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 51-64.
- Kazdin, A. E., Rodgers, A. and Colbuls, D. (1986).** The Hopelessness Scale for Children: Psychometric Characteristics and Concurrent Validity. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(2), 241-245.
- Mangır, M., Aral, N. ve Aksoy, A. (1990).** *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu ile Tarımsal Mekanizasyon Bölümü Birinci Sınıf Öğrencilerinin Depresyon Durumlarını Etkileyen Bazı Etmenler Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler.
- Özmen, D., Dündar, P.E., Çetinkaya, A. Ç., Taşkın, E. O. ve Özmen, E. (2008).** Lise Öğrencilerinde Umutsuzluk ve Umutsuzluk Düzeyini Etkileyen Etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9 (1), 8-15.
- Seber, G. (1991).** *Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği Üzerine Bir Çalışma*. Yayımlanmamış doçentlik tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şahin, A. (2002).** İlahiyat fakültesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 143-157.
- Şahin, C. (2009).** Eğitim Fakültesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeyleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 271-286.
- Saraç, T. (2015).** *Ahi Evran Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Umutsuzluklarının İncelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, Asgari Ücretin Net Hesabı ve İşverene Maliyeti.** <http://www.csgeb.gov.tr/home/contents/istatistikler/asgariucet/> adresinden elde edildi.
- Tekin, M. ve Filiz, K. (2008).** Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranış

Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 27-37.

Tümekaya, S., Çelik, M. ve Aybek, B. (2011). Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar, Otomatik Düşünceler, Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 77-94. <http://sbeski.cu.edu.tr/dergi/dosyalar/2011.20.2.802.pdf> adresinden elde edildi.

Türk-İş Haber Bülteni, Açlık ve Yoksulluk Sınır. <http://www.turkis.org.tr/dosya/QcdLo99Q55t4.pdf> adresinden elde edildi.

Üngören, E. ve Ehtiyar, R. (2009). Türk ve Alman Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması ve Umutsuzluk Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 4(14), 2093-2127.

Üstün, G., Dedekoç, Ş., Kavalı, T., Öztürk, F., Sapcı, Y. ve Can, S. (2014). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulmaya İlişkin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 200-221.

Yalçın, S. ve Açıkgöz, İ. (2014). Sağlık Bilimleri Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (26), 259-270.

Yenilmez, K. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Umutsuzluk Düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 307-317.